

A LÉLEGZŐ VONALON TÚL, SZAVAK LÉLEGZETE

Árkossy István: *A lélegző vonal*. Művészeti írások

■ Nincs az az olvasó ember, akit ne gyönyörködtetne Árkossy István legújabb könyvének kézbevétele. Ahogyan eddig is megálltunk, megállunk grafikái és festményei, kompozíciói előtt is!

Árkossy István könyve a 13. a sorozatban. A Magyar Napló Kiadó azért indított új sorozatot, hogy „Azoknak a »sugárzó« életműveknek – és szerzőikről szóló monográfiáknak, tanulmányköteteknek – adjon otthont, amelyek egyedi vagy átfogó erejűnek bizonyultak a magyar irodalomban, irodalomtörténetben. A könyvcsalád rádiuszai által befogott tér a teljes világ magyar nyelvű életműveit magába öleli. Az emberi és a nemzeti lét meghatározó kérdésein gondolkodó, a történelmet átvilágító, a mindenkor emberi helyzetet lényegszéiben felismertető lírai, epikai, drámai, esszéírói és műelemző munkákat tárja olvasói elé.” S nem mellékesen említem meg, hogy a sorozat arculatának tervezője éppen Árkossy István. Nem mellékes az sem, hogy könyve első fülszövegét miért teljes egészében idézem, mert: „Árkossy István művészete egyforma erővel szűri át magába az egyetemes képzőművészeti hagyomány és a történelem, a magyar sors, a természet: a kozmosz és a fűszál, a példának tekintett alkotói szellemek és az Isten üzeneteit. A képzelet és a ráció erőit ötvöző képzőművészeti munkásságát az alkotó – mind sűrűbben – a kor alapkérdéseit érintő művészeti esszék írásával egészítette ki. Ez a könyv esszéírói életművének gyűjteménye. Tartalmi tagolódását a vizuális művészeti folyamatokra, életművekre, kiállításokra, egyéni arcokra, a múlt számos nagy mesterére, kortárs művészeti gondolkodókra, személyes emlékekre és a jelen idő emberi gondja-

ira nyíló fejezettematikák adják. A művek, alkotók, műfajok e gazdag halmazában csaknem a kötet egész boltozatát építő motívumpillér az Erdélyre koncentráció, kitüntetetten is: Kolozsvár emléke. A gyűjtemény láttató metaforákkal, lényeghordozó sűrítésekkel telített nyelve – a művészettörténet, a műelemzés, a szociográfia és a lélekanalízis jegyeit is magába oldva – irodalmi értékkel mutatja fel a rajzoló kéz hatalmát.”

Mint aki nagyon is jól tudja, hogy csak azok maradnak életben, akiknek van valamilyen magyarázatuk az őket körülvevő világra, akár kultúrtörténeti esszé vagy szugesztív emlékezés legyen az.

Hogyan is írta Montesquieu, Cicero egyik könyvéről?: „...szavakat akart adni nekünk, de közben dolgokat hagyott ránk.” Ahogyan most Árkossy István is. Mert az emberi élet tragédiája abban rejlik, hogy például látod a jövőt, de nem tudod kibetűzni, mert már nem marad rá idő. Árkossy István idejében megtette, mert azt is tudta, hogy a világról nem kell tudni sokat, csak éppen eleget! S az idő maga is kulturális dimenzió, hát élni kell a lehetőséggel, ha nyitva van az „időkapu”. S az is nagyon számít, hogy a múlthoz való viszonyunk alapvetően legyen mitikus! Mert a sok esetben meg sem történt Idő hirtelen és véglegesen éppen így alakulhat át megtörténté.

Közhely immár, hogy így vagy úgy, mindig a mások életéből építhetjük föl a történetünket. Ez viszont nem vonatkozhat azokra, akik életükben akkor voltak boldogok, ha kitartóan dolgozhattak, és felfedezőkedvüket is a stabil háttér és önazonosság alapozhatta meg. Ahogyan az emberi intelligencia is nagyon attól függ, hogy hova születél, s hogy a gyermekkorban milyen körülmények vettek

körül, s hogyan érzékelhetted az óvó szeretetet. Kolozsvárott a Farkas utcában születni és nőni fel, fölér egy fejedelmi előnnyel!... Hiszen a katekizmusok antropológiája és teológiája szerint is az ember romlandó testből és örök lélekből van, ami pótol valamit abból, hogy esztétikai kérdésekben nem kér kapaszkodót, mert a „létra” benne van! Hát ha még kezdettől „Erdély szellemi sugárútján” volt, van, elmenőben és hazatérőben is, ha csak lélekben is!

Világtéremtő művészként, akinek képein, rajzain és rézkarcain egyaránt olyan teljes, újragondolt és mélyen elvont univerzum tárult és tárul elénk, mely a kozmikus szemlélettel, az univerzális érdeklődésből és egyszeri földi életből fakadó élménykomplexummal társult. Illetve most már a szavaival megfogalmazott értékek halmazával is. Lélegző vonalai után, most már szavainak lélegzete is – akár az oxigént kibocsátó növények – azt az esztétikai élményt nyújtja és erősíti, melyet akár grafikai kompozícióiban a kiérlelt motívumok, jelek, utalások asszociatív rend-

szere. Vagy festményeiben a nagy művészeti korok, a „reneszánsz és a barokk mestereinek az érzékletes, megelevenítő tárgy- és látványhűségébe ágyazva minősül át romantikus-szürrealista látomásokká. S e fantasztikus látomások, helyszínek egyszerre konkrét és sejtelmes voltak, sajátos kettősségének a hatását felfokozza az a festőgrafikai eljárás, amelynek eredményeképpen manapság ritkán tapasztalható, fölényes rajztudása már a felület lakkozása előtt a végtelen árnyalatokban felragyogó színek belülről fakadó sugárzásaként érvényesül” – írta róla egykor jogosan Banner Zoltán művészettörténész.

Ugyanaz a „sugárzás”, mely Árkossy István Rádiusz Könyvében is, annak a Fénynek tudatát igazolja, „amely a magyar irodalomból izzott fel a nemzeti és az egyetemes kultúra értékrendjének” személyes és közösségi tükrében.

Köszönet érte! Szerzője pedig nyugodt lehet afelől, hogy életműve élni fog, akár az erdélyi hegyek.

Kónya-Hamar Sándor

A HORTHY-KORSZAK – EGY GYORSAN VÁLTOZÓ TÁRSADALOM

A Horthy-korszak vitatott kérdései.

Konferencia, 2020. szeptember 14–15.

■ Általában véve konferenciakötetet ismertetni minőségileg más típusú kihívás, mint ha szintézis jellegű könyvet, forráskiadványt vagy alap kutatásokat tartalmazó szakmonográfiát kellene recenzálni. Ez elsősorban abból fakad, hogy nincs két azonos stílusú, azonos műveltségű szerző, gyakran hasonlóak sem. Ilyenkor mindig kell arra vigyázni, hogy egyrészt ne a tartalomjegyzék egyszerű felmondása történjék, esetleg minimális kommentárokkal megfűszerezve, másrészt pedig úgy kell kiemelni bizonyos fontos eleme-

ket, amik a szóban forgó kötet savát-borsát adják, hogy a tartalom egészéről se készüljön aránytalan, torz kép. Ez különösen igaz, ha a téma érzelmeiket korbácsolhat fel, mint az ún. Horthy-korszak emlékezete. Léteznek ugyanis olyan témák a történetírásban, melyek kapcsán állandóan lehet újat mondani, ha más képpen nem, értelmezés és újraértelmezés által. Ilyenek a totalitárius rendszerek természete, a hidegháború kiváltó okai vagy éppenséggel a két világháború közötti és a második világháborús időszak